

A GENERAL IDEA ABOUT POISONOUS BUT USEFUL PLANTS GROWING IN THE TERRITORY OF KARAKALPAKSTAN

Usnatdinov J.N.

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz.

Biology 4rd year student

Annotation: The demand for medicinal plants is increasing all over the world. Most poisonous plants are medicinal plants. The role of medicinal and poisonous plants in scientific medicine is increasing, and they are widely used in the treatment of various diseases. General description and distribution of medicinal and poisonous plants in Karakalpakstan. Many of these plants can be included in the promising plant species. The next issue is protection of medicinal and poisonous plant species in Karakalpakstan, their rational use and creation of plantations.

Keywords: Medicinal and poisonous plants, useful properties, poisonous organs, protection issues, pharmacology, distribution.

Kirisiw: Haqıyqatında da júdá kóp ósimlik túrleri dárilik qásiyetke iye, olardıń arasında záhárli ósimliklerde bar. Demek dárilik ósimliklerdiń quwat beriwshi kúshleri nelerge baylanıslı? Olardan paydalanıwda nelerge itibar beriledi? Usı sawallargá tómendegishe juwap beriwge múmkin. Ósimlikler sonday bir quramalı dúziliske iye bolǵan tabiiy laboratoriyalar, ápiwayıdan júdá quramalı organikalıq, biologiyalıq zatlardı aktiv ráwishte sintezleydi.

Záhárli ósimlikler - quramında záhárli zatlardı bar ósimlikler bolıp esaplanadı. Záhárli ósimlikler 2 gruppaga bólinedi: 1) haqıyqiy záhárli ósimlikler — záhárli ósimlik túriniń jeke belgisi esaplanadı; 2) shártli záhárli ósimlikler — bul túrdegi ayırım ósimlik záhárli boladı (mas, zig'ir ayırım jaǵdaylarda cianid kislota shıǵaradı). Haqıyqiy záhárli ósimliklerdiń 10 mın túri bar. Tiykarınan, subtropik mámleketlerde ósedi. Ósimliklerdiń záhárliligi olardaǵı túrli organikalıq birikpeler — alkaloidlar, glikozidlar, glikoalkaloidlar, efir mayları, kislotalar, laktonlar,

toksinler, smolalı organikalıq zatlardıń muǵdarına baylanıslı. Bul zatlar ósimliklerdiń túrli organında toplandı. Záhárli ósimlikler barlıq haywanlarǵa birdey tásir etpeydi. Máselen: adam ushın záhárli белладонна (*Atropa belladonna* L.) hám дурман (*Datura* L.) qoyan hám qusqa ulıwma zıyansız, Пиретрум (*Pyrethrum*)nıń ayırım túrleri shıbın-shirkeylerge zıyanlı bolsa, ıssı qanlı haywanlar ushın zıyansız; teńiz piyazı kemiriwshilerge záhárli, basqa da haywanlar ushın zıyansız hám.t.b. Záhárli zatlar ósimliktiń túrli ósiw dáwirlerinde toplandı. Ósimliktiń záhári olardıń kógerip turǵandaǵısı quwraǵandaǵısına qaraǵanda kóbirek záhárli boladı, ayırımlarında bolsa quwraǵannan keyin záhári pútkilley joǵaladı. Ayıwtaban hám basqa kópshilik záhárli ósimliklerdiń dárilik qásiyetleri de bar (ádiraspan, qızǵaldaq, kóknarı, boyan h.t.b.). Bulardan alınatuǵın dári-dármaqlar hár túrli keselliklerdi emlewde isletiledi

Ósimliklerdegi biologik aktiv zatlar sanı, muǵdarı hámde sapası olardıń záhárlilik qásiyetlerin, yaǵnıy qorǵanıw qábiliyetin belgilewde eń áhmiyetli faktorlardan esaplanadı.

Záhárli ósimliklerdiń bólimlerinen alınatuǵın dári-dármaqlar hám olardı tayarlawda, olardan paydalanıwda farmakologik áhmiyetke iye bolǵan beloklar, maylar, efir mayları, saponinler, flavanoidlar hám basqa aktiv zatlar úlken áhmiyetke iye. Bul zatlardıń ayırımları haqqında tómende qısqasha maǵlıwmatlar bayan etiwdi lazım dep taptıq.

Alkaloidlar ósimliklerdiń hár túrli organlarında toplanatuǵın azot saqlawshı hám qıshqıl qásiyetke iye, quramalı organikalıq birkpelerden dúzilgen júdá záhárli zatlar bolıp esaplanadı. Bul zatlar ózine tán fiziologiyalıq tásir etiw qásiyetine iye. Alkaloidlardan morfin, papaverin, xinin, kofein, kodein uqsáǵan túrleri hár túrli dári-dármaqlardı islep shıǵarıwda paydalanıladı. Alkaloidlar geterotsikl minezine qaray klassifikatsiyalanadı. Fitoaleksinlerdiń ximiyalıq tábiyaatı. Olar ósimlikler immunitetinde zárúrli áhmiyetke iye. Olar tek patogen mikroorganizmler zıyanlaǵan joqarı dárejeli ósimlikler toqımasında payda boladı. Fitoaleksinler tiykarınan joqarı dárejeli ósimlikler quramında ushraytuǵın aminokislatalardan

payda bolatugin antibiotikler bolip, mikroorganizmlerdin artwın kóbeyiwın toqtatıwshı fiziologikalıq aktiv zatlar ekenligi belgili.

Alkaloidlardın tiykarǵı gruppaları hám olardı islep shıǵarıwshı záhárli ósimlikler

№	Alkaloidlar toparı	Áhmiyetli wákılleri	Záhárli ósimlikler
1	Piridinli hám piperidinli	Кониин Никотин Лобелин	Boligolov- <i>Conium</i> Temeki- <i>Nicotiana</i> Lobeliya- <i>Lobelia</i>
2	Pirrolidinli hám piperidinli	Гиосциамин Скополамин	Mındiyxana- <i>Hyoscyamus</i> Skopoliya- <i>Scopolia</i>
3	Pirrolizidinli	Платифиллин Сенецифиллин	Saribas- <i>Senecio</i>
4	Xinolinli	Эхинопсин	Aqqundiz- <i>Echinops</i>
5	Benzilizoxinolinli	Папаверин	Koknari- <i>Papaver</i>
6	Fenantrenizoxinolinli	Морфин Кодеин	Koknari- <i>Papaver</i>
7	Dibenzolizoxinolinli	Даурицин	Lunosemyannik- <i>Minispermum</i>
8	Benzofenantrinadinli	Хелидонин Сангвинарин	Chistotel- <i>Helidonium</i>
9	Indolli	Галантамин Винканин Эрготамина	Voronov байшешегги- Barvinok- <i>Vinca</i> Kuyik bas- <i>Claviceps</i>
10	Imidazolli	Пилокарпин	Pilokarpus
11	Purinli	Кофеин Теофиллин	Shay- <i>Thea</i>
12	Diterpenli	Аконитин Дельсимин	Borets- <i>Aconitum</i>
13	Steroidli	Соланидин Йервин	Kartofel- <i>Solanum</i> Chemeritsa- <i>Veratrum</i>
14	Atsiklik	Эфедрин	Efedra- <i>Ephedra</i>
15	Kolxitsinli	Колхицин	Bezvremennik- <i>Colchicum</i>

CONCLUSION

In conclusion, in addition to the plants mentioned above, many flowering plants are poisonous. However, their constituents and active phytotoxins are not yet fully understood, and information about these plants varies from book to book.

Poisonous plants can be used as medicine if used in moderation. Poisoning can occur as a result of excessive use of poisonous but medicinal plants. Therefore, before using medicinal plants, it is necessary to use them with the permission of a specialist in that field and pay due attention to them.

REFERENCES

1. Бондаренко Определитель высших растения Каракалпакии. Изд. «Наука» Узбекской ССР Ташкент 1964
2. Даулетмуратов С, Утениязов К, Лекарственные растений Каракалпакии, применяемые внаучной медицине. Нукус. Издательство «Каракалпакистан» 1990г 35-80 бетлер.
3. Ережепов С.Е. «Флора Каракалпакии, ее хозяйственная характеристика, использование и охрана Ташкент, изд. «ФАН»
4. Бахиев А., Даулетмуратов С. Лекарственные растения Каракалпакстана и их применение (на каракалпакском языке), Нукус изд. «Каракалпакстан» 1983 35-90 бет.
5. www.pedagog.uz
6. www.Wikipedia.uz